

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף מט

הגמרא ממשיכה לקרובן אשם.

שאלה: אשם מנול דבעי צפון? תשובה: זכתיב "במקום אשר ישחטו את העלה ישחטו את האשם": ועולה שחיתתה בצפון כפי שכתוב בפסוק "ושחט אותה על ירך המזבח צפונה".

שאלה: אשכחן שחיתה. קבלה מנא לן? תשובה: "ואת דמו יזרוק" קבול דמו נמי בצפון: בהמשך הפסוק הנ"ל באשם כתוב "ואת דמו יזרק על המזבח סביב". וקוראים את הפסוק כך "ישחטו את האשם ואת דמו", כלומר באותו מקום צריך גם לקבל את דמו.

שאלה: מקבל עצמו מנא לן? מניין שגם הכהן המקבל את הדם צריך לעמוד בצפון? (והוא לא יכול לעמוד בדרום ולהושיט את ידו לקבל את הדם מהקרובן שבצפון). תשובה: דמו ואת דמו: היה מספיק לכתוב "ודמו", ומהמילה "את" המיותרת לומדים למקבל.

שאלה: אשכחן למצוה. לעכב מנא לן? מהפסוקים הנ"ל אנו לומדים שיש מצוה לעשות את עבודותיו בצפון, אבל מניין שאם לא עשה כן הקרבן פסול? תשובה: קרא אחרינא כתיב "ושחט את הכבש": יש פסוק אחר המלמד שצריך באשם צפון וישחט את הפכש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העלה". פסוק זה מיותר ללמד שהדבר מעכב.

קושיא: והאי להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדתניא וכו': וכי הפסוק הזה מלמד על לעיכובא? הרי הוא נצרך ללמד על מה שכתוב בכרייתא הבאה.

דבר שהיה בכלל: יש כלל בתורה "דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש". והברייתא מבארת.

כיצד? ושחט את הכבש וכו'. נאמר לגבי אשם מצורע "וְשַׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאֹת וְאֵת הָעֵלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ, כִּי כַחֲטָאֹת הָאֲשָׁם הוּא (= דין האשם הזה כדין החטאת) לַכֹּהֵן". ולכאורה המלים "כַּחֲטָאֹת הָאֲשָׁם" מיותרות. שהרי אי אפשר לומר שמילים אלו באות ללמד אותנו שישחטו את האשם הזה בצד צפון כמו חטאת, משום שזה כבר נאמר בתחילת הפסוק "וְשַׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאֹת". (וכן אי אפשר לומר שמילים אלו באות ללמד אותנו את דין נתינת הדם על המזבח ואת דין אכילתו של האשם, שהרי דינו כמו כל אשם).

מה ת"ל "כַּחֲטָאֹת הָאֲשָׁם"? וא"כ מדוע זה נאמר? אלא בגלל שאשם מצורע היה ב'כלל' יחד עם שאר קרבנות אשם, והוא יצא מכלל שאר קרבנות אשם לדין חדש, שצריך לתת מדמו על בוהן ידו ובוהן רגלו של המצורע. והיינו שרק באשם מצורע צריך לתת מדמו על בהונות המצורע, לעומת שאר האשמות שאין דין זה נוהג בהם.

וא"כ לכאורה גם לא צריך לתת את דמו ואימוריו על המזבח כשאר האשמות, כי אנו לא יכולים להחזיר אותו ל'כלל'. לכך נאמר "כַּחֲטָאֹת הָאֲשָׁם" ללמדנו שאשם נכלל בשאר דיני קרבן אשם, שצריך לתת את דמו ואימוריו על המזבח כמו חטאת. עד כאן הברייתא.

לפי האמור בברייתא, גם תחילתו של הפסוק "וְשַׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאֹת וְאֵת הָעֵלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ" נצרך. כי בלי הלימוד במפורש שאשם נשחט בצד צפון, היינו אומרים שמכיון שהוא יצא מהכלל הוא גם לא טעון צפון. ואם כן קשה, שהרי תחילתו של הפסוק אינה יכולה ללמד שצפון הוא לעיכובא באשם!

תירוץ: אם כן נכתוב בהאי ולא נכתוב בהאי: היה צריך להיות כתוב דין צפון רק באשם מצורע, וממנו היינו לומדים לכל האשמות. ומדוע חזרה התורה וכתבה את דין צפון בדיני אשם הכללים (ב"זאת תורת האשם")? אלא ללמד שצפון לעיכובא.

קושיא: הניחא אי סבירא לן וכו': כל זה טוב אם נסבור שדבר שיצא לידון בדבר החדש, אמנם הוא עצמו לא יכול ללמוד מהכלל שלו, אבל הכלל שלו יכול ללמוד ממנו. ניחא. כי אמנם אשם מצורע אינו יכול ללמוד משאר אשמות, אבל שאר

אשמות יכולים ללמוד מאשם מצורע שטעון צפון. ואם כן מה שחזרה התורה בדיון אשם הכללי שטעון צפון, מיותר, כדי ללמד שצפון מעכב.

אבל אם נסבור שדבר שיצא מהכלל, גם הכלל לא יכול ללמוד ממנו. אם כן התורה היתה חייבת לכתוב בדיון אשם הכללי שאשם טעון צפון. ואם כן הפסוק אינו מיותר ללמד שצפון מעכב!

תירוץ: כיון דאהזריה אהזריה: מכיון שהפסוק החזיר את אשם מצורע לכלל של שאר כל הקרבנות ("כחטאת האשם"), אם כן הוא חוזר גם לדיון צפון. ולא היה צריך לכתוב בתחילת הפסוק את דין צפון ("ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת"). אלא הפסוק חזר על כך כדי ללמד שצפון מעכב.

קושיא: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: מכיון שבפסוק שמחזיר את אשם מצורע לכלל הקרבנות כתוב "כִּי כַחֲטָאת הָאֲשָׁם הוּא לְכַהֵן", אם כן הוא חוזר דוקא לדבר שטעון 'כהונה'. כגון מתן דם ואימורים למזבח. אבל לא לגבי שחיטה שכשרה בזר, שבזה אשם מצורע אינו חוזר לכלל. וממילא הוא לא טעון צפון בשחיטה. ואם כן תחילתו של הפסוק "וְשָׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאתָ", נצרכת ללמד שאשם מצורע טעון צפון, והפסוק אינו מיותר ללמד שצפון לעיכובא.

תירוץ: אם כן נימא קרא וכו': אם כן היה צריך להיות כתוב "כי כחטאת הוא לכהן" ואז היינו לומדים שאשם מצורע חוזר רק לגבי דברים הטעונים כהונה. ומדוע הפסוק מוסיף את "האשם" ("כי כחטאת האשם הוא לכהן")? אלא ללמד שאשם מצורע דינו כשאר אשמות. וממילא הוא טעון צפון כמותם. ואם כן תחילתו של הפסוק "ושחט את הכבש וכו'" מיותרת, ללמד שצפון לעיכובא. ומאשם מצורע לומדים לשאר אשמות.

*

שאלה: למה לי לאקשווי לחטאת למה לי לאקשווי לעולה? מדוע בפסוק שמחזיר את אשם מצורע לכלל של שאר הקרבנות "וְשָׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאתָ וְאֶת הָעֹלָה", כתוב גם חטאת וגם עולה? **תשובה:** אמר רבינא **איצטריך:** צרך את שניהם. אם היה כתוב רק "חטאת" היינו לומדים מכאן

שבקודשים "דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש". משום שהרי חטאת למדה את דין צפון מעולה, והיא חורת ומלמדת לאשם. אך האמת שדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש.

א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא - וניקשיה לעולה ולא ניקשיה לחטאת: אם כן הפסוק היה צריך לכתוב רק את "עולה" בלבד. רבינא עונה: **הוה אמינא וכו'**: אם הפסוק היה מקיש את אשם רק לעולה, היינו חושבים שבאמת דבר הלמד בהיקש כן חוזר ומלמד בהיקש. ואם תשאל, אם כן הפסוק היה צריך להקיש את אשם לחטאת בלבד? התשובה שעדיף לו יותר להקיש אותו ל'עיקר' ולא ל'טפל', כלומר לעולה שהיא המקור ולא לחטאת שלמדה ממנה. כך היינו חושבים. ולכן הפסוק הקיש אותו גם לחטאת וגם לעולה, ללמד ש'דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש'.

מקור אחר לדין ש'דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש'.

רבא אמר מהכא: כתוב בפר כהן משיח "ואת כל חלב פר החטאת ירים ממנו וכו' ... ואת שתי הכליות ... ואת היותרת על הכבד ... **כאשר יורם משור זבח השלמים**". מה בא החלק האחרון ללמדנו? כלומר לשם מה הוצרך להקיש את פר כהן משיח לשלמים? אם נאמר בכדי ללמד שצריך להקטיר את יותרת הכבד ושתי הכליות, לא יתכן, כי הרי זה כתוב במפורש קודם לכן.

(אמר רב פפא) משום דבעי אגמורי: ממשיך רבא - אלא בגלל שאנו צריכים ללמוד את הקטרת יותרת הכבד ושתי הכליות בשעירי ע"ז, מפר העלם דבר של ציבור. אלא שפר העלם דבר בעצמו לומד אותם מפר כהן משיח. ואם כן פר העלם דבר לא יכול ללמד בהיקש דבר שהוא עצמו למד בהיקש. ולכן כתוב בפר כהן משיח "כאשר יורם משור זבח השלמים". ויש כלל בתורה שלימוד שאינו נצרך לדבר אחד תנהו לדבר אחר, ולכן אנו לוקחים את הלימוד של יותרת הכבד ושתי הכליות לפר העלם דבר. ואז נחשב הדבר כאילו כתוב בו במפורש הדין הזה, ועכשיו הוא יכול ללמד אותו בהיקש לשעירי ע"ז.

אמר ליה רב פפא לרבא - וליכתביה בגופיה ולא נקיש: אם כן במקום לכתוב את הלימוד בפר כהן משיח, היה צריך לכתוב במפורש בפר העלם דבר את יותרת הכבד ושתי הכליות, כדי שהוא יוכל ללמד את שעירי ע"ז. רבא עונה: **אי כתב**

בגופיה וכו': אם היה כתוב במפורש בפר העלם דבר את יותרת הכבד ושתי הכליות, לא היינו יודעים ש'דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש'. אלא שאם תשאל אם כן מדוע כתבה התורה במפורש בפר העלם דבר ולא הקישה אותו לפר כהן משיח (כי דבר הלמד בהיקש כן חוזר ומלמד בהיקש)? התשובה עדיף לכתוב בפסוק עצמו מאשר להקיש אותו. כך היינו חושבים. ולכן בדוקא התורה הקישה אותו לפר כהן משיח, וכתבה בפר כהן משיח לימוד מיוחד ("כאשר יורם וכו'"), כדי ללמד ש'דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש'.

*

הגמרא מבררת, האם דבר אחד שלמד דין מדבר שני, יכול ללמד זאת על דבר שלישי בדרך כלשהי. דהיינו, יש לנו ארבעה דרכים ללמוד דבר מדבר: א. היקש. ב. גזירה שווה. ג קל וחומר. ד. בנין אב. השאלה היא דבר שנלמד בכל אחד מארבעתם, יכול ללמד על דבר אחר בכל אחד מארבעת הלימודים הללו? נמצא שיש כאן 16 שאלות.

הגמרא מתחילה ב'היקש'. ומבררת האם הוא יכול ללמד בהיקש / גזירה שווה / קל וחומר / בנין אב.

< דבר הלמד בהיקש, אין חוזר ומלמד בהיקש. אי מדרבא אי מדרבינא:
לומדים זאת או כרבא או כרבינא, וכפי שנתבאר למעלה.

< דבר הלמד בהיקש, מהו שילמד ב'גזירה שווה'?

תא שמע. רבי נתן בן אבטולמוס אומר - מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? אם יש מראה של צרעת בבגד צמר או פשתן, הבגד צריך הסגר שבעת ימים. ואם אחר כך הצרעת 'פרחה' כלומר התפשטה בכל הבגד, הבגד טהור. לומדים זאת בגזרה שווה מצרעת אדם. נאמר "קרחת" ו"גבחת" בצרעת בגדים, ונאמר "קרחת" ו"גבחת" בצרעת אדם. כמו שבצרעת של הראש, אם הצרעת פרחה בכל הראש הוא טהור. כך גם בבגד.

אלא שלכאורה בראש עצמו מניין לנו שאם פרח בכולו טהור? התשובה כתוב "מראשו ועד רגליו", והוקש הראש לרגל. כמו שכרגל אם הנגע פרח בכולו הוא טהור, כך גם בראש. עד כאן הברייתא.

אם כן מוכח שדבר שלמד בהיקש (דהיינו צרעת הראש מצרעת הרגל), חוזר ומלמד בגזירה שווה (מהראש לבגד)!

דחייה: אמר ר' יוחנן: בכל התורה כולה ניתן ללמוד דבר, ממי שבצעמו למד את הדבר ממקום אחר. חוץ מבקודשים. והראייה לכך, שאם לא כן, מדוע היה צריך לכתוב באשם שהוא טעון צפון? היה ניתן ללמד זאת בגזירה שווה מחטאת לאשם. כי בשניהם כתוב הלשון "קודש קודשים". אלא בהכרח שדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בגזירה שווה.

קושיא: ודלמא משום דאיכא למיפרך מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות: אין ראייה. כי הסיבה שהתורה כתבה באשם ולא למדה בגזרה שווה, משום שיש לנו פירכא על הגזירה שווה. והיא - דוקא חטאת שהיא חמורה בכך שמכפרת על חייבי כריתות טעונה צפון, ולא אשם שהוא קל בכך שאינו מכפר על חייבי כריתות. **תירוץ: קדשי קדשים יתירי כתיבי:** בחטאת ובאשם כתוב "קודשי קודשים" כמה פעמים. ואם כן הלימוד של הגזרה שווה 'מופנה' (= פנוי בשביל הגזרה שווה) משני הצדדים, כלומר גם בחטאת וגם באשם. והדין הוא שאם הגזרה שווה 'מופנה', לא ניתן 'להשיב עליה' כלומר לפרוך אותה מסברא.